

DİSTOPYA ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

A. Ömer ŞİMŞEK

“Distopya kavramı ilk olarak John Stuart Mill tarafından 1868’ de kullanılmıştır. O bu kavramı, ütopyanın tam aksine fazla kötü olan karşı-ütopya olarak kullanmıştır. Yani iyiliği ve mutluluğu öne süren ütopyaya bir karşı duruş olarak belirtmiştir. Distopyaların çıkış noktası, totaliter sistemlere bir eleştiridir. Bu yüzden, metinler baskı rejimlerinin eleştirisi üzerinden şekillenmektedir. Distopyalarda, öne çıkan unsurlar bürokrasi ve teknolojik gelişmedir. Bürokrasi, insanları denetim ve baskı altına almak için gerekli yöntem ve aygıtları sağlamaktadır. Distopyalarda bu durum, bürokrasinin insanların boş zamanlarını nasıl geçireceklerine, kimlerle ilişki kuracağına, nasıl yaşayacağına karar vermesi şeklinde kurgulanmıştır” (*Ayşe Bihter Çelik, Distopyalarda İletişim Araçlarının Kullanımı s.30*).

Değişen ve gelişen dünyamızda insanların birçoğu farklı mana ve algı içerisinde kalmaktadırlar. Buna bağlı olarak da çeşitli yönlerde ortaya çıkan distopik öğelerin birçoğuna maruz kalmaktadırlar. “Modernitenin dünya üzerinde açmış olduğu derin yarık bireyin, kendiyile arasına mesafe koymasına ve kendilik değerlerini unutmasına sebep olmuştur. Bu derin yarık insanın öz bilincine ait birtakım değerlerin de üstünü örtmüş ve özünden koparılan insan nesneleşen dünya da bir obje gibi algılanmaya başlamıştır. Bu durum aynı zamanda distopyanın bir özelliğine de işaret etmekte ‘insanın özünü yitirliğini temel bir mesele’ olarak ele almayı gerektirir. Bu algıyla beraber yabancılaşma kavramının da sorgulanması gerekir.

Mesela, Heidegger yabancılaşma kavramını ele alırken insanın kalabalıklar içinde kendi kararlarını alamadığını ve varoluşuna dair sorular soramamasından ötürü kendine yabancılaştığını iddia etmektedir. Bu durumun oluşmasının sebeplerinden biri endüstrileşen toplumda metanın merkeze alındığı, insan ve insana dair olan her şeyin kapital düzenin kendine has işleyen çarkında kendine yer bulamamasıdır. Özellikle de oluşturulmak istenen bütünlük içinde insanın dünyayla adeta bir makine gibi uyumlu çalışmasına zemin hazırlayan bu modern atmosfer içinde kişi şey’leşerek yapay bir görüntünün parçası haline getirilir” (*Şeyma Karaca, Küçük, Distopik Bir Roman Olarak Gökdelen’de Yapı Ve İzlek s.1461*).

Distopya, sadece sıradanlaşan dünya gerçekliğinin ortasında kalan insanın serzenişlerini ve dahi içinde ki kötülüğü değil aynı zamanda kötülüğün içinde olan trajik komik manayı da ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. İnsanların içerisinde mutluluk olduğu kadar hüznün, iyilik olduğu kadar da kötülük vardır. İşte insanın içinde olan kötülüğün filmlere, kitaplara, senaryolara yansımış haline distopya demektediriz, sadece bunu demek yeterli midir tabii ki de hayır, distopya insanı kuşatan çepeçevre bir dünya algısından ibarettir

öyle ki çevremize bugün baktığımızda gördüğümüz bir çok görünüşler bunlardan ibarettir. Mesela çevremize bir bakıyoruz sürekli tüketim ekonomisine hizmet eden insanların garip telaşları başka bir yöne bakıyorsun fakir ve zengin ayrımının olmadığı kapital dünyanın pençesine takılmış toplum hafızasının koşuşturmaları ...

“Soyut sınırlara sahip bir kavram olarak toplumun neyin üzerine temellendirildiği noktasındaki tartışmalar, toplumsal belleği de tartışmalı bir kavram haline getirmektedir” (*Suat Kutay Küçükler, Distopyalarda Toplumsal Belleğin Kontrolü s.5*). Ortak toplum hafızasının değişmesi aynı zamanda disyopya ile doğrudan bağlantılıdır, bu bağlantı o kadar çok güçlüdür ki insanlar bu bağdan kopamayacak kadar bu sistemin içerisine girmiş bulunurlar. Çünkü ortak hafızanın yönetimi toplumların üzerinde karşılığını bulduğu kadar edebiyatta, sinemada ve hatta mimaride karşılığını bulmaktadır. “Ütopya, gelecekte umut edilen mükemmel durumu tanımlamak için kullanılır. Distopya ise korkulan, dehşet saçan kötü bir gelecek tasarımıdır” (*Sezal Çınar Özkan, İmkansız Ama Olanak Dahilinde Adalet Ve Ütopya s.1*).

Kaynaklar

- SEKMAN, Aybala, *Kentsel Formların Ütopya Ve Distopya Kavramları Bağlamında İrdelenmesi*.
- MUTLU, Raşit, *Thomas More'un Utopia'sında Birey Olmak: Ütopya mı Distopya mı ?*
- YÜKSEL, A. Baysan, *Bir Ütopya Olarak Gerilla Sanatı Ve Gerilla Reklamcılığın Yarattığı Distopya*, Yüksek Lisans Tezi.
- BOZ, Mikail, *Durağanlık Korkusu Olarak Ütopya: Joss Whedon'ın "Serenity" Filmi Üzerine Bir İnceleme*.
- YENİHAYAT, Deniz, *Kendini Gerçekleştiren Kehanet: Sibernetik Distopya*.
- YAĞCI, Buket, *Kadınlar Ülkesi: Ütopya Mı Distopya Mı? Sorgulamasıyla Kadın "Problemi" Üzerine Bir Değerlendirme*.
- KÜÇÜKLER, Suat Kutay, *Distopyalarda Toplumsal Belleğin Kontrolü*.
- FAVARO, Aslı, *Distopik Filmlerde Teknolojik Evrenler*.
- SEMERCİOĞLU, Harun, *Bilim Ve Ütopya*, K.K. Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 35, Temmuz 2011, K.K. Basımevi, Ankara.
- ALTIOK, Emrah, *Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya'sına Distopya Bağlamında "Bakış"*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 58, Kasım 2017.
- SET, Fatih, LEKESİZ, Fazilet, *Sinemada Distopya Ve "Şarküteri" Filminin Distopya Kavramı Çerçevesinde İncelenmesi*.
- KÜÇÜK, Şeyma Karaca, *Distopik Bir Roman Olarak Gökdelen'de Yapı Ve İzlek*.
- GÖRMEZ, Aydın, KARACA, Şeyma, *Ray Bradbury'nin "Son Yaya" Öyküsünde Distopya'nın Sosyal İşlevi*.
- ÇELİK, Ayşe Bihter, *Distopyalarda Dletisim Araçlarının Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZKAN, Sezal Çınar, *İmkansız Ama Olanak Dahilinde Adalet Ve Ütopya*.
- YAŞAR, Ceylan, *Özgür İradenin Yok Edilişi: Burgess'in Otomatik Portakal'ında Suçlu Olmak*.
- TABUROĞLU, Özgür, *Ütopya Ve Distopyalar: Ütopya Ve Distopyalar: Kapalı Yerlerde Hareket Ve Sükün Oranlarını Ayarlamak, Kapalı Yerlerde Hareket Ve Sükün Oranlarını Ayarlamak*, Eylül-Aralık 2018.